

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ**

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: «Специфіка висвітлення конфлікту журналістом із місця подій»

Виконав: студент 5 курсу, групи 6.0619-ж-з
спеціальності 061 журналістика
освітньої програми «Журналістика»
Яланський М.С.

Керівник: доц., к. соц. ком. *Костюк Ю. В.*

Рецензент: доц., к. філол. н. *Романюк Н. В.*

Запоріжжя 2024

ЗМІСТ

Реферат.....	3
Завдання.....	4
Вступ.....	6
Розділ 1. Специфіка висвітлення конфлікту журналістом з місяця подій.....	8
1.1. Основи роботи: від побутового репортажу до мілітарних подій.....	8
1.2. Військові кореспонденти: сутність та особливості.....	14
Розділ 2. Супровідна записка до творчого проєкту.....	24
2.1. Опис та обґрунтування творчого проєкту.....	24
2.2. Опис цільової аудиторії та особливостей просування продукту.....	30
2.3. Формально-змістові характеристики проєкту.....	32
2.4. Особливості оформлення проєкту.....	32
2.5. Технічні та програмні засоби.....	32
2.6. Зв'язок із творчим доробком (портфоліо).....	32
Висновки.....	33
Список використаної літератури.....	35
Додаток А. Серія інтерв'ю з військовими кореспондентами.....	38
Abstract.....	42
Декларація академічної доброчесності.....	43

РЕФЕРАТ

Назва теми: «Специфіка висвітлення конфлікту журналістом із місця подій».

Обсяг основної частини роботи: 28 сторінок.

Кількість використаних джерел – 23.

Мета роботи – створити макети інтерв'ю з військовими журналістами, які безпосередньо виїжджають на передову та висвітлюють війну на основі персонально побаченого.

Для досягнення мети дослідження ми виконали такі **завдання:**

- 1) проаналізувати умови, котрі актуалізували роботу військового кореспондента в Україні;
- 2) розглянути ризики, які існують в практичній діяльності військового кореспондента;
- 3) дослідити основні правила буття журналіста на фронті, обмеження, які існують;
- 4) створити власні інформаційні демо матеріали – три інтерв'ю, які потенційно можна розмістити на одному із веб-видань, з ціллю інформування спеціалістів та громадськості зокрема.

Об'єктом дослідження – макети інтерв'ю з військовими кореспондентами, які стосуються тематики роботи відповідних фахівців у зоні бойових дій.

Предмет дослідження – специфіка роботи кореспондента у ході висвітлення війни.

Формально-змістові характеристики проєкту. Творчий проєкт це розробка трьох інтерв'ю сценаріїв, де розробник проводить бесіди з тими журналістами, хто висвітлює тематику війни безпосередньо перебуваючи на місці подій. Спроектований контент може слугувати гайдлайном для діючих журналістів, для тих, хто у майбутньому планує відвідати «гарячі» точки та створювати репортажі з війни.

Ключові слова: кореспондент, стресостійкість, журналістська робота, стандарти, комунікація, передумови конфлікту.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет журналістики
Кафедра журналістики
Рівень вищої освіти – бакалавр
Спеціальність 061 журналістика
Освітня програма «Журналістика»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Чернявська Л. В.

«17» травня 2024 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Яланському Максиму Сергійовичу

1. Тема роботи – «Специфіка висвітлення конфлікту журналістом із місця подій» («The Specifics of Coverage of an Armed Conflict by a Journalist from the Event»), керівник роботи – Костюк Юрій Вікторович, доц., к.н.соц.ком. затверджені наказом ЗНУ від «08» грудня 2023 року № 2087 – с.

2. Строк подання студентом роботи – 15 травня 2024 року.

3. Вихідні дані до роботи – праці таких дослідників: К. Іщенко, Л. Маклафін, О. Москаленко, М. Струк, Ш. Шмікл.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки: проаналізувати умови, котрі актуалізували роботу військового кореспондента в Україні; розглянути ризики, які існують в практичній діяльності військового кореспондента; дослідити основні правила буття журналіста на фронті, обмеження, які існують; з ціллю інформування спеціалістів та громадськості зокрема створити власні інформаційні демо матеріали – три інтерв'ю, які потенційно можна розмістити на одному із веб-видань, з ціллю інформування спеціалістів та громадськість.

4. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Костюк Ю.В. доцент	15.12.2023	
Розділ 1	Костюк Ю.В. доцент	11.01.2024	

Розділ 2	Костюк Ю.В. доцент	17.02.2024	
Висновки	Костюк Ю.В. доцент	10.04.2024	

5. Дата видачі завдання – 10 грудня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Скласти та узгодити з науковим керівником графік виконання роботи, визначити мету дослідження, завдання, об'єкт, предмет дослідження	10.12.2023	Виконано
2	Підібрати та проаналізувати наукову літературу з проблеми дослідження. Написати теоретичну частину	11.01.2024	Виконано
3	Доробити творчий проєкт, скласти його опис та обґрунтування.	17.04.2024	Виконано
4	Сформулювати висновки кваліфікаційної роботи, оформити список літератури	20.04.2024	Виконано
5	Оформити роботу відповідно до вимог	25.04.2024	Виконано
6	Пройти процедуру попереднього захисту	08.05.2024	Виконано
7	Пройти процедуру нормоконтролю та рецензування	09.05.2024	Виконано
8	Перевірити роботу у програмі Unicheck	10.05.2024	Виконано
9	Виправити зауваження і подати роботу на кафедрі	15.05.2024	Виконано

Студент _____ М. С. Яланський

Керівник роботи _____ Ю. В. Костюк

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ М. В. Чабаненко

ВСТУП

Актуальність теми. Ще з періоду розпаду СРСР закордонні та вітчизняні політики, політтехнологи, соціологи та представники інших професій говорили про неминучість конфлікту між Україною та її північно-східним сусідом, оскільки «останні» протягом останніх трьох століть атакували нашу державу, намагалися знищити її, поневолити, постійно контролювати.

Що б суспільство мало максимально повну картину щодо таких подій, не мало ілюзій, а реальне розуміння ситуації, повинно було виховати плеяду тих, хто міг об'єктивно, зрозуміло та акцентовано розповісти про такі конфлікти. Ще починаючи з періоду набуття незалежності, позбавлення держави ядерного статусу, конфлікту на сортові Тузла, дві революції. Ці та інші обставини вимагали не лише розумінням медіа того що за всіма цими діями, провокаціями стоїть агресор, але й донесення цього меседжу до свідомого суспільства.

Починаючи з лютого 2014 го року, коли чобіт агресора ступив на території нашої держави під аргументом «захисту російськомовних», вітчизняна та закордонна журналістська спільнота прагнула об'єктивно говорити про війну: умови її виникнення, аргументи ворога та багато іншого. З часом, журналісти усвідомили, що варто говорити про війну бачачи її безпосередньо власними очима, а значить потрібно було їхати на фронт.

Саме про роботу відповідного фахівця у зоні бойових дій, основні вимоги до такої діяльності та обмеження формують актуальність нашого наукового дослідження.

Мета роботи – створити макети інтерв'ю з військовими журналістами, які безпосередньо виїжджають на передову та висвітлюють війну на основі персонально побаченого.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі *завдання*:

- 1) проаналізувати умови, котрі актуалізували роботу військового кореспондента в Україні;

2) розглянути ризики, які існують в практичній діяльності військового кореспондента;

3) дослідити основні правила буття журналіста на фронті, обмеження, які існують;

4) створити власні інформаційні демо матеріали – три інтерв'ю, які потенційно можна розмістити на одному із веб-видань, з ціллю інформування спеціалістів та громадськості зокрема.

Об'єктом дослідження є макети інтерв'ю з військовими кореспондентами, які стосуються тематики роботи відповідних фахівців у зоні бойових дій.

Предметом дослідження є специфіка роботи кореспондента у ході висвітлення війни.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається з реферату, вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Обсяг основної роботи – 28 сторінок. Список використаної літератури включає 23 найменування.

РОЗДІЛ 1

СПЕЦИФІКА ВИСВІТЛЕННЯ КОНФЛІКТУ ЖУРНАЛІСТОМ З МІСЦЯ ПОДІЙ

1.1. Основи роботи: від побутового репортажу до мілітарних подій

З початком російсько-української війни, котра взяла свій початок десять років тому, а саме з подій в Криму, коли проросійські сили почали «хитати» ситуацію в країні в пост-революційний період, вітчизняна журналістика цілком в режимі «на ходу» намагалася опанувати принципи та базиси висвітлення такої події. Незважаючи на попередні здобутки та участь вітчизняних журналістів у II Світовій війні, дотичне висвітлення бойових перебитий в Афганістані, В'єтнамі, Іраці, Сирії та багатьох інших точках планети, як правило подібна практика здійснювалася дистанційно (якщо не брати до уваги події 1939-1945 років).

Тобто журналісти брали інформацію з відкритих джерел, використовували візуальні матеріали своїх колег та намагалися описати події тієї чи іншої війни. Проте доктрину власного висвітлення чітко вибудовано не було, хоча для того були певні передумови:

1. Здобуття Україною незалежності та чітке формування правил роботи журналістів, які торкалися тематики війни, збройних сил та суміжних і дотичних сфер.

2. Дата друге червня 1996 року, коли наша держава офіційно втратила ядерний статус, оскільки обміняла свої літаки з країною, яка на разі атакує нас, на борги за газ, а деякі транспортні аеро засоби були просто напросто ліквідовані (знищені).

3. Третім прецедентом, який спонукав працівників медіа сфери до висвітлення події з військової та воєнної точки зору був кейс на Тузлі: «У середині вересня 2003 року путін заявив, що росія повинна мати більше прав в Азовському морі. Через кілька днів адміністрація Краснодарського краю ухвалює рішення про будівництво дамби у Керченській протоці. 27 вересня два

російські журналісти приїжджають на Тузлу та питають думку місцевих щодо приєднання до росії. Через два дні після приїзду журналістів починається будівництво дамби. Губернатор Краснодарського краю Олександр Ткачов пояснює початок робіт тим, що узбережжя Таманського півострова сповзає у море і потребує підтримки. Однак досить швидко стає очевидним, що росіяни намівають косу у бік Тузли. Мешканці Тузли повідомляють про це прикордонникам. Генерал прикордонної служби України Михайло Коваль намагається телефоном пояснити небезпечність ситуації голові АП Віктору Медведчуку, однак той кидає слухавку. Тоді генерал своїм рішенням відправляє на незахищену Тузлу прикордонників, які готуються до можливого нападу росіян. Як пояснював М. Коваль, якби бій прийняли тільки прикордонники, конфлікт міг лишитися на рівні локального зіткнення і не перерости у міжнародний» [14].

4. За хронологією, наступною подією, що стала передумовою ворожого, військового акту нападу на нашу державу зі сторони агресора були події Помаранчевої Революції. Коли той, на кого розраховували кремлівські урядовці, програв вибори 2004-го року проєвропейському кандидату, очільника Майдану В. Ющенко. Очільник агресора неодноразово говорив про незаконність такого рішення, тим самим натякаючи, що вибори не мають ознак демократії.

5. Черговою обставиною, яка мала готувати вітчизняних журналістів до висвітлення подій збройного характеру, стали перипетії в Грузії влітку 2008 року. Це та ситуація, коли агресор той самий (що і в нашому випадку), також під час Олімпійських ігор вторгнувся на територію незалежної держави, звинувативши при цьому постраждалу сторону. «Вранці 7 серпня 2008 року російські регулярні, не миротворчі військові сили перетнули кордон Грузії через Рокський тунель і вторглися на територію Грузії. Цей факт підтверджується багатьма джерелами, в тому числі інформацією, що просочилася в російську пресу з цілої низки незалежних один від одного джерел» [1].

6. І ще однією подією, яка передувала агресії ворога та його вторгненню на територію нашої країни, кордони якої були міжнародно визнані у 1991 році, стала Революція Гідності (2013 — 2014 роки).

Це подія, що «... стала трансформаційним, героїчним і драматичним феноменом для України. Український народ довів свою відданість свободі, свою гідність, заплативши однак за такі цінності найвищу ціну – життям 107 учасників акції протесту, Героїв України, названих Небесною Сотнею. Україна зберегла свою незалежність від імперської Росії, позбувшись Віктора Януковича і його близького оточення, які перманентно здавали національні інтереси країни й готові були здати остаточно, та ствердила свій європейський вектор розвитку. Кремль не полишив намагань повернути Україну в лоно своєї імперії, захопивши невдовзі після подій на Майдані Крим і окупувавши частину території Донбасу. Утім на оборону цінностей, які відстоював Майдан, постали воїни, що тримають нині небо на Сході України.

Революція Гідності відкрила вікно можливостей для якнайважливіших змін в Україні – процесу декомунізації, розвитку громадянського суспільства, що потужно заявило про себе на Майдані у вигляді численних громадських ініціатив і волонтерського руху на розбудову війська і захист держави, подальших процесів трансформації посттоталітарного суспільства в демократичне. Саме цьому феноменові, що тривав понад три місяці, та ідеалам свободи та гідності, за які він постав, присвячено цей сайт і наш заклад» [16].

Приблизно такий перелік подій, які наша держава мала за перші 20 років її незалежного існування, ставали тими невидимими (проте існуючими) базисами, які натякали на те, що робота військового кореспондента зовсім скоро стане нагальною, а головне — незворотною. Світ вже писав про події 11 Вересня 2001 року та атаку на Ірак, що стала її наслідком. Журналісти ставали тими учасниками театру бойових дій, котрі описували ці перепетії, намагалися передати атмосферу війни, настрої і т.п. Все це вимагало навичок, вмінь та відповідної підготовки.

Варто додати, що певні представники медіа платять за це досить високу ціну — або своїм здоров'ям, або і власним життям. «Рекордна загальна кількість журналістів у всьому світі наразі затримана 533, відповідно до щорічного огляду насильства та жорстокого поводження з журналістами, опублікованого Репортерами без кордонів (RSF). Цього року кількість загиблих знову зросла – до 57, 65 журналістів у заручниках, а 49 вважаються зниклими безвісти» [21].

Про що нам говорить ця інформація, що надана командою «Репортери без кордонів»? Очевидно, що журналістська діяльність у побуті є роботою непростюю, входить до п'ятірки найнебезпечніших. Чого вже говорити про військовий час, коли загроза життю для відповідного спеціаліста зростає в рази. Важливим моментом є усвідомленість «медійником» такої загрози, відповідальності як за сумлінне виконання своєї роботи, так і персональну безпеку. Журналісти мають бути обізнані щодо наявності відповідних статистичних даних, розуміти їх реальність та небезпечність. «Загалом 57 поплавилися життям за своє зобов'язання повідомляти новини у 2022 році – це на 18,8% більше, ніж у 2021 році, після дворічного періоду відносного спокою та історично низьких показників. Війна, яка почалася в Україні 24 лютого 2022 року, є однією з причин такого підйому. За перші шість місяців війни загинули вісім журналістів» [3].

Проте, враховуючи всі ці дані, абсолютну небезпеку, загрозу втратити життя або потрапити у полон, підступність, жорстокість ворога, працівники медіа все одно прагнуть зробити кадр, написати речення чи зняти відео про найважливіше, те, що варто продемонструвати аудиторії: реальне «лице», проблематичність війни.

Ба більше, журналісти, кореспонденти зокрема, намагаються не лише інформувати суспільство, але й підтримувати дух серед населення та військових, демотивувати супротивника, ввести в оману. «Питання про те, чи повинні ЗМІ активно виступати за мир чи діяти як нейтральний хронікер подій, тим важче відповісти, оскільки дві універсальні цінності часто взаємно несумісні. Що

стосується останньої війни в Іраку, то такими цінностями були, наприклад, права людини та мир» [21].

За період вторгнення агресора на територію нашої держави, час, умови, обставини та покликання сформували цілу плеяду майстрів журналістики, які намагалися інформувати суспільство широко та відверто. Серед тих імен, які постійно лунають в медіа, ми зустрічаємо таких:

«— Жахливе влучання російського снаряду в житловий будинок у Маріуполі, чоловік, який плаче над тілом вбитої росіянами дружини в Харкові, де авторами виступають М. Чернов, Є. Малолетка;

— Сміливі Ліберови (прим. автора — Влада та Костянтин) сідають в машину та рушають туди, де зараз найгарячіше: торік це був Миколаїв, Херсон, потім — Донбас, тепер на їхній сторінці кадри з Бахмута. Фотографії Ліберових перепубліковують найвпливовіші світові видання і президент України;

— Журналістка й документалістка Юлія Кочетова висвітлює війну з 2014 року. Юлія розпочинала кар'єру як редакторка новин, тож перехід у воєнну журналістику став логічним продовженням її попередньої роботи. Матеріали її публікують найвідоміші медіа світу: ViceNews, DerSpiegel, Reuters... В інтерв'ю журналістка зізнається, що іноземні медіа часто просять її знімати біль і трагедії, загиблих людей та понівечені тіла, але вона вважає надважливим не тільки документувати жахіття війни, але й транслювати в світ історії незламних українців — не жертв, а воїнів» [8].

Подібні думки про роботу фотокореспондентів, як одних із провідних реалізаторів кореспондентської функції та діяльності у ході військових дій, наводять їх колеги, котрі чітко усвідомлюють складність відповідного процесу. Повага та респектабельність — неодмінний чинник у діяльності журналістського цеху, які намагаються діяти в одному напрямку та наблизити допомогу.

Одним із таких фасилітаторів був провідний вітчизняний журналіст, фото кореспондент, котрий створював серію сюжетів та мріяв створити фото, котре завершить війну. Його історія є непростною і, на жаль, мала трагічне завершення:

«1 квітня після тривалих пошуків у районі села Гута Межигірська на Київщині поліція знайшла загиблим фотографа та документаліста Макса Левіна.

Максим у супроводі Олексія Чернишова, військовослужбовця та в минулому фотографа, відправились у Гуту Межигірську 13 березня документувати наслідки російської агресії. Вони залишили машину та пішли в бік села Мощун. З того часу зв'язок із обома чоловіками зник. Пізніше стало відомо, що в районі, де Макс збирався працювати, розпочались інтенсивні бойові дії.

Місцезнаходження та доля Олексія Чернишова наразі не встановлена. Понад 10 років Максим працював у редакції LB.ua, також співпрацював з агентствами Reuters, BBC, TRT World, Associated Press, Hromadske. Його фото публікували Wall Street Journal, TIME, Breaking news Poland та інші. Більшість його документальних проєктів пов'язані з війною в Україні. "Кожен український фотограф мріє зробити фото, яке зупинить війну", – пояснював журналіст.»допоможе «завершити війну» [5].

Окрім виконання своїх прямих обов'язків під час війни (інформування суспільство про хід подій на фронті та навколо воєнні події), працівники медіа сфери також намагаються виконувати ті завдання, котрим рідше приділяють увагу у побуті.

«1. Робота журналістів під час війни є важливою, необхідною та відповідальною.

2. Під час війни журналісти не можуть продовжувати працювати в такому самому режимі, в якому вони працювали в мирний час.

3. Деякі зі стандартів журналістики в умовах бойових дій є небезпечними для життя та здоров'я як самих журналістів, так і інших людей, а деякі можуть завдати шкоди державній безпеці.

4. Представлення «балансу думок», «іншої точки зору» під час захисту країни від військової агресії неможливе.

5. Журналісти та медіа мають нести відповідальність (моральну й не тільки) не тільки за достовірність інформації, що поширюється, а й за можливі наслідки її оприлюднення з точки зору безпеки.

6. Супротивник невинно моніторить інформаційне поле. 80% розвідувальної інформації береться з відкритих джерел. Про це слід постійно пам'ятати й фільтрувати всю публічну інформацію й тим більше матеріали ЗМІ.

7. Гонитву за якомога швидким оприлюдненням інформації слід відкласти до мирного часу. Якщо є хоча б один шанс, що швидке поширення якоїсь новини може бути шкідливим з безпекової точки зору, треба відкладати оприлюднення такого матеріалу.

8. Головними джерелами інформації, яку можна й слід оприлюднювати без додаткової перевірки, на час війни стають органи влади, насамперед - Генеральний штаб Збройних сил та Міністерство оборони.

9. Журналістам та редакціям доведеться консультиватися з силовими структурами та займатися самоцензурою під час підготовки матеріалів.

10. Жоден сюжет чи стаття не варті життя його авторів» [7].

На основі таких дописів стає зрозуміло, наскільки важливо чітко та точно виконувати свої обов'язки, чутливо та з терпінням ставитися до будь-якої інформації, зважати про наслідки її оприлюднення. Кореспондентам необхідно знати умови створення матеріалу та його оприлюднення.

1.2. Військові кореспонденти: сутність та особливості

Тією персоною, котра подає репортажі з місця подій є кореспондент. Саме про цю професію ми поговоримо у цьому підрозділі та розглянемо особливості їх роботи. Спочатку, давайте проаналізуємо як джерела та науковці розуміють відповідну професію, що відноситься до повноважень та обов'язків такого працівника.

«Військові кореспонденти - це представники ЗМІ, які в разі міжнародного збройного конфлікту акредитовані при збройних силах і супроводжують їх, не будучи їхніми членами. Якщо вони потрапляють у полон до ворога, на них

поширюється статус військовополоненого відповідно до ст. 4(A)(1) Женевської конвенції III. 4(A)(4) Женевської конвенції III. Журналісти, незалежно від того, чи працюють вони у своїх ЗМІ, чи є позаштатними, зазвичай не вважаються військовими кореспондентами» [23].

За даними журналістських організацій, таких як Міжнародний інститут преси (МІП) у Відні та Комітет захисту журналістів (КЗЖ), до 1400 журналістів та працівників ЗМІ загинули в період 1997-2014 років, більшість з них висвітлювали війни або конфлікти того чи іншого характеру.

МІП був заснований у Відні в 1950 році і почав відстежувати рівень смертності серед журналістів по всьому світу в 1992 році.

Його визначення поняття "журналіст" завжди було широким і включає в себе «...працівників ЗМІ, таких як продюсери, фрілансери та місцеві кореспонденти» [20, с. 10].

КЗЖ був заснований у Нью-Йорку в 1981 році і почав збирати дані про журналістів і ризики у далекому 1992 році. На початку своєї діяльності КЗЖ визначав журналістів як «...людей, які висвітлюють новини або коментують суспільні справи за допомогою будь-яких засобів масової інформації - у тому числі в друкованому вигляді, на фотографіях, на радіо, телебаченні та в Інтернеті» [20, с. 10].

Праця медіа спеціалістів у надзвичайних ситуаціях, у війні зокрема, відзначається певними характеристиками, особливостями та тими обставинами, котрі не присутні під час мирного часу. Існує низка правил, нормативно-правових документів, меморандумів і рекомендацій, котрі регулюють діяльність роботи кореспондентів на війні, їх права, обов'язки та обмеження:

«У міжнародному праві є спеціальні положення для захисту гуманітарних працівників і журналістів під час збройного конфлікту. Згідно зі статтею 79 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій, які кодифікують звичаєве право, журналісти у зонах бойових дій мають розцінюватися та захищатися як цивільні особи, за умови, що вони не беруть участь у військових діях.

Резолюція 2222, прийнята Радою Безпеки ООН 27 травня 2015 року, яка розширює та посилює Резолюцію 1738 від 2006 року, нагадує всім сторонам у збройному конфлікті про їхні зобов'язання поважати тих, хто працює у ЗМІ, та захищати їх від усіх форм насильства.

Генеральна Асамблея ООН також розглянула це питання у своїх резолюціях 68/163 від 18 грудня 2013 року та 69/185 від 18 грудня 2014 року, які закликають країни-члени працювати разом для запобігання насильству проти журналістів.

Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року.

Стаття 79. Заходи щодо захисту журналістів.

1. Журналісти, що перебувають у небезпечних професійних відрядженнях у районах збройного конфлікту, розглядаються як цивільні особи у значенні пункту 1 статті 50.

2. Як такі вони користуються захистом згідно з Конвенціями й цим Протоколом за умови, що вони не чинять дій, несумісних з їх статусом цивільних осіб, і без шкоди праву воєнних кореспондентів, акредитованих при збройних силах, на статус, передбачений статтею 4 А (4) Третьої конвенції.

3. Вони можуть отримувати посвідчення особи згідно зі зразком, що наводиться в Додатку 2 до цього Протоколу. Це посвідчення, що видається урядом держави, громадянином якої є журналіст, або на території якої він постійно проживає, або в якій перебуває інформаційне агентство, де він працює, підтверджує статус його пред'явника як журналіста» [15].

Отже, існує певний перелік законодавчих актів, додатків і Конвенцій, котрі регулюють діяльність медіа працівників на війні, проте вони не зовсім виконуються, точніше не дотримуються, коли говоримо про тих, хто без розуміння та поваги ставиться до їх функціонування. У різний період воєн, збройних конфліктів кореспонденти регулярно зазнають гноблення, тортур та навіть вбивств зі сторони ворога, зокрема.

«З 1 березня по 30 листопада 2015 р. в Україні зафіксовано 709 фактів порушень прав журналістів, з яких 194 - у Донецькій та 89 - у Луганській областях. Такі дані наводить Інституту масової інформації (ІМІ) за результатами власного моніторингу «Барометр свободи слова». Усього за цей період експерти ІМІ зафіксували 132 випадки побиття журналістів, 128 фактів цензури, 115 перешкоджань законній професійній діяльності, 75 викрадень чи незаконних затримань журналістів, 70 випадків погроз і залякувань, 59 нападів на офіси ЗМІ. Також в зоні бойових дій АТО за цей час загинуло шестеро журналістів» [6].

На жаль, така статистика не є інформаційно вичерпною, оскільки події на півострові кримському також супроводжувалися різноманітними порушеннями зі сторони агресора та супротивника.

Сучасні експерти з безпеки стверджують, що раніше прийняте рішення щодо журналістської діяльності під час війни є лише тому, що світ ніколи не бачив протистояння з використанням будь-якої зброї на рівні двох європейських держав. Попередні театри дій в Іраку, Лівії та навіть Сирії не мають ніякого відношення до розвитку абсолютно безпечних оперативних процедур на передовій найбільшої країни Європи.

3 березня 2022 року Міністерство оборони України видало наказ, який регламентує діяльність журналістів під час воєнного стану. Цей документ додається до дозволу на акредитацію від Збройних Сил та пояснюють, що можна, а що не можна робити, як співпрацювати з військовими та журналістами, а також що там категорично заборонено знімати та говорити. У разі порушення потенційно можна позбутися прескарти та права на присутність на лінії фронту.

Говорячи про особливості роботи кореспондента під час війни, то варто визначити такі аспекти, на котрі тим, хто вирушає на фронт варто дбати та чому особливо приділяти увагу:

«Передусім дбайте про свою цифрову безпеку

Полювання на журналістів задля отримання секретних даних і подальшого використання їх у негативних цілях – завдання номер 1 для спецслужб і агентури ворога. Зберігайте інформацію на декількох надійних носіях і перевірених

сховищах, дбайте про їх правильне розміщення, засекречуйте дані складними паролями і обов'язково вмикайте двофакторну аутентифікацію. Користуйтеся псевдонімами і відмінними від особистого акаунту сторінками, якщо знаходитеся в безпосередній близькості до фронту або відчуваєте себе у небезпеці.

Обов'язково носіть захисну екіпіровку

Вона потрібна навіть на відносно мирній території, а у зоні проведення бойових дій – поготів. Це не тільки збереже ваше життя і здоров'я, але і допоможе уникнути непорозумінь із місцевими цивільними. Наліпки «Press», акредитаційні картки і посвідчення відрізняють вас від «деєргешника». Зазначимо, що бронезилет і каска мають бути синього кольору – особливого, який притаманний виключно для журналістів.

Завжди носіть із собою повний пакет документів

Щоби ніхто не сплутав вас із розвідником чи диверсантом або ворожим журналістом необхідно мати з собою повний пакет документів, а також усі можливі акредитації. Якщо ви вважаєте, що дозволу від ЗСУ вистачить – це не завжди так. Деякі військові не знають, як вони виглядають і не сприймають їх, тому дозволи на зйомку і роботу мають бути ще або від голів ОВА, або від інших урядових установ. Перш за все військові мають бути впевнені, що ви і результат вашої роботи не принесе їм клопоту і проблем» [13].

Ми цілком погоджуємося з такими твердженнями та однією із цілей нашого наукового дослідження є розповсюдження цієї важливої інформації як серед працівників засобів масової інформації, так і для тих, хто лише планує працювати у відповідних умовах. Кореспонденти повинні знати та чітко дотримуватися цих норм, оскільки їх правильна імплементація зменшує загрозу їхньому життю.

Звісно, що варто пам'ятати, що вони не повністю убезпечують, проте підвищують рівень безпеки при роботі на фронті. Кореспондент обов'язково та неухильно має дотримуватися правил кіпер безпеки, щоб його контент, зібраний інформаційний продукт:

- не потрапив до ворога, котрий може скористатися тим чи іншим матеріалом;

- існував для того, щоб у майбутньому бути одним із елементів доказової бази над агресором, які були задокументовані;

- був інформаційним надбанням для подальших поколінь, тобто важливість передачі автентичної інформації іншим генераціям, щоб уникнути повторення подібного.

Якщо вести мову про персональну безпеку, обмундирування зокрема, то тут варто пам'ятати, що вона є не легкою, але краще мати мозолі від таких «обладунків» ніж отвір від кулі чи осколку. На жаль, чимало журналістів-кореспондентів загинули саме через нехтування цього елемента діяльності на війні, але такі обставини підштовхують до чергового нагадування про такі правила особистісної безпеки для життя, адже діючий ворог часто ігнорує напис «Преса» та чинить злочинні дії. Станом на місяць травень 2024 року з моменту початку повномасштабного вторгнення агресора на територію нашої країни, ворог позбавив життя щонайменше 90 медіа індустрії.

НСЖУ та Міжнародна федерація журналістів верифікували на відповідний період, що серед тих 90 загиблих, співвідношення має такі показники:

- 16 медійників і медійниць позбавленні життя, безпосередньо при виконанні професійних обов'язків;

- 9 медійників і медійниць відносяться до переліку цивільних жертв;

- 65 представників і представниць ЗМІ, які мобілізувалися для захисту України та загинули на фронті.

«Цивільні медійники, які загинули під час виконання професійних обов'язків:

Гуденко Ігор, український фотограф, відеоблогер, зник у Харкові 26 лютого 2022 року під час обстрілу, його тіло знайдено 27 лютого 2022 року. Відповідно до висновку лікарів, його смерть не є насильницькою.

Саун Євгеній, український фотокореспондент видання «LIVE» та кореспондент EFE, загинув у результаті ракетного обстрілу Київської телевежі 1 березня 2022 року.

Рено Brent Ентоні, американський журналіст, колишній кореспондент «The New York Times», репортер «Time», документаліст, лауреат премії Пібоді, застрелений російськими солдатами на блокпосту в Ірпені 13 березня 2022 року.

Левін Максим, український фотожурналіст, кореспондент LB.ua та інших видань, зник безвісти 13 березня 2022 року, знайдений мертвим біля с. Гута-Межигірська Київської області 1 квітня 2022 року. Розслідування «Репортерів без кордонів» показало, що його катували і стратили.

Закжевські П'єр, ірландський фотожурналіст «Fox News», загинув 14 березня 2022 року разом із Олександрою Кувшиною, коли їхній автомобіль потрапив під обстріл у с. Горенка Київської області.

Кувшинова Олександра, українська журналістка, фіксерка, продюсерка «Fox News», загинула 14 березня 2022 року разом із П'єром Закжевські, коли їхній автомобіль потрапив під обстріл у с. Горенка Київської області.

Бауліна Оксана, російська журналістка видання «The Insider», активістка Фонду боротьби з корупцією Олексія Навального, загинула 23 березня 2022 року під російським обстрілом Києва.

Кведаравічюс Мантас, литовський режисер та документаліст, убитий 2 квітня 2022 року під час спроби покинути місто Маріуполь, життя якого він документував упродовж багатьох років.

Баль Євген, український журналіст, письменник, ветеран радянського підводного флоту, волонтер, помер 2 квітня 2022 року після катувань від російських військових у Маріуполі.

Нежиборець Роман, український медійник, відеоінженер чернігівського каналу «Дитинець», убитий в с. Ягідне біля Чернігова на початку квітня 2022 року.

Замойський Зореслав, український журналіст видань «Громада Приірпіння» та «Інформаційний портал», його тіло з ознаками насильницької смерті знайшли 13 квітня 2022 року в Бучі Київської області.

Леклерк-Імхофф Фредерік, французький журналіст телеканалу BFMTV, загинув від осколкового поранення 30 травня 2022 року внаслідок російського обстрілу, коли висвітлював евакуацію мирного населення із м. Северодонецьк (Луганщина).

Бітік Богдан, український фрілансер, загинув 26 квітня 2023 року від російської кулі біля Антонівського мосту в Херсоні, допомагаючи в роботі італійському журналістові Коррадо Зуніно.

Солдін Арман, французький відеожурналіст AFP, загинув 9 травня 2023 року під ракетним обстрілом поблизу Часового Яру Донецької області під час підготовки телесюжету.

Амеліна Вікторія, українська письменниця, документаторка воєнних злочинів, померла 1 липня 2023 року внаслідок поранень, отриманих під час ракетного обстрілу росіянами середмістя Краматорська 27 червня 2023 року.

Миронюк Володимир, український і американський фотожурналіст-фрілансер, загинув, знімаючи фоторепортаж, 25 вересня 2023 року на Донбасі поблизу Курдюмівки» [18].

І, на превеликий жаль, цей список продовжує зростати, оскільки ворог веде полювання не лише на своїх опонентів, але й цивільних, серед яких і працівники мас-медіа.

Також серед тих правил, котрих варто дотримуватися під час перебування на фронті є важливість дотримання стійкості власного психологічного здоров'я. «Варто попідклубатися про свій емоційний стан до того, як травма порушить вашу здатність ясно мислити і добре виконувати свою роботу. Ви будете схильні посилювати емоційність своїх матеріалів, бо саме цього очікують від журналістики» [22].

На думку тих, хто мав професійний досвід на передовій, це збагнути для себе, як опанувати таку проблему, а потім намагатися впоратися з нею. Один із

учасників таких подій, переживши подібні перепитії у своєму житті, склав колонку порад щодо убезпечення себе від ризику ментальних зривів, різноманітних психологічних негараздів, нестійких проявів власної психіки та її похідних:

«1) Завжди дотримуйтеся заздалегідь складеного плану. Встановіть зв'язок з вашою редакцією, сім'єю та іншими журналістами.

2) Якщо замінюєте кореспондентів у зоні бойових дій або до них долучаєтесь, намагайтеся отримати якнайбільше порад від колег.

3) Журналістів, які мають військову підготовку, часто сприймають за своїх. Тому завжди потрібно дотримуватися професійної дистанції від військ.

4) Спіть, харчуйтеся якнайкраще, за можливості робіть вправи. Якщо не можете поговорити з тим, кому довіряєте, просто запишіть свої відчуття.

5) Дозвольте собі нормальні людські реакції. Ви хоробрий журналіст, але й людина з глибинними емоціями, які можуть потім заважати роботі.

6) Варто занепокоїтись, коли безсонні ночі, провали пам'яті керують щоденними емоціями, і не можете їх позбутися. Таке може статися після пережитого травматичного досвіду – наприклад, бомбардування» [22].

І наприкінці нашого дослідження, декілька рядків варто приділити аспекту обмежень, котрі постають перед кореспондентом у ході висвітлення подій війни. Тут варто зауважити на елементах:

1. заборон щодо збирання та розповсюдження відповідного контенту у зоні бойових дій. «Не вся інформація може бути вільна запитана та використана. Адаже є й інформація з обмеженим доступом – таємна, конфіденційна, службова. В час дії воєнного стану особливо важливо дотримуватись «букви закону» і не публікувати тих даних, які можуть прямо чи опосередковано зашкодити безпеці держави та її громадян. Але законодавство про доступ до публічної інформації, яке і визначає ці види інформації з обмеженим доступом, не змінювалось з моменту початку повномасштабного вторгнення, тому якщо ви працювали з інформацією – підходи, обмеження та покарання залишились тими ж, що й раніше» [8].

2. специфічні обмеження, котрі постають перед журналістом під час комунікації з військовими. Медіа працівник зобов'язаний знати, що при ігноруванні таких правил, їх не дотриманні, наступають неприємні часи, а саме адміністративні та кримінальні покарання. Окрім того журналісту не можна брати до рук зброю та робити фото у такому вигляді, оскільки подібний фактаж може стати причиною судового слідства.

Це правило є досить жорстким і нагальним до виконання, проте, як і говорилося вище, не завжди гарантує захист життя, адже супротивник регулярно ігнорує дотримання правил ведення війни, з цивільними у тому числі. Деякі експерти-правники говорять, що зброю може використати представник медіа, коли випадок кваліфікуватиметься як право людини на самозахист та загроза її життю.

РОЗДІЛ 2

СУПРОВІДНА ЗАПИСКА ДО ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ

2.1. Опис та обґрунтування творчого проєкту

Творчим проєктом до нашої кваліфікаційної роботи стала розробка та написання низки розмов з особами, котрі висвітлюють події на війні, безпосередньо перебуваючи на місці подій. На разі ці матеріали розміщені на Google диску, потенційно звукову версію інтерв'ю можна буде записати у реаліях та викласти на якусь стрімінгову платформу: наприклад Soundcloud, залишити у вільному доступі.

Створений нами контент має форму текстів (див. Додаток А). На наш погляд розроблені матеріали є досить актуальними, нагальними і, звісно що, пов'язаними з тематикою дипломного проєкту: специфіка роботи кореспондента у зоні бойових дій, журналістські правила та обмеження, підготовка до роботи у зоні надзвичайних бойових дій. Також обговорювалися питання емоційного навантаження та способів їх подолання, етичні та журналістські стандарти. Не оминули увагою у розроблених бесідах і опції верифікації інформації ,особливостей роботи фотокореспондента та багато інших моментів.

Прем'єрним було створено інтерв'ю з Олександром Івановим, журналістом, котрий регулярно працює на передовій, висвітлюючи хід подій війни з агресором. У цій розмові гість обговорює з журналістом різні аспекти своєї роботи, починаючи з безпеки та підготовки до роботи в небезпечних умовах. Медіа кореспондент наголошує на тому, що такий етап включає збір ним інформації, проходження тренувань з питань безпеки та планування евакуації.

Для збору та передачі інформації він використовує супутникові телефони та інтернет, а також фото- та відеокамери. Такий підхід, на наш погляд, свідчить про його професійну ефективність у використанні сучасних технологій для роботи в умовах конфлікту.

Журналіст також ділиться власним досвідом щодо небезпечних ситуацій у професійній діяльності, з котрими він зіткнувся на передовій та про досвід подолання стресу.

Олександр зазначає, що одним з основних викликів є забезпечення власної безпеки. Його підготовка включає не лише збір інформації про конфлікт, а й тренування з першої медичної допомоги та основ безпеки. Це показує його серйозне ставлення до професійної підготовки та ризиків, пов'язаних з його роботою.

Важливим аспектом роботи, на думку співбесідника, є дотримання професійних етичних стандартів та гостра дилема, котра полягає у пошуку балансу між висвітленням правди та відповідним ставленням до всіх сторін конфлікту. Олександр акцентує на важливості висвітлення історій мирних жителів, які постраждали від конфлікту, при цьому нагальним є дотримання етичних принципів.

Олександр розглядає також майбутню роль журналіста у висвітленні збройних конфліктів, вказуючи на необхідність захисту журналістів у зонах конфліктів та використання розвинутих технологій для більш точного та оперативного інформування. Його особисті цілі включають в себе висвітлення правди та сприяння розумінню складних ситуацій серед аудиторії, а також сприяння діалогу та пошуку шляхів до миру.

Говорячи про власні цілі, які включають опції висвітлення правди, сприяння розумінню складних ситуацій та пошуку шляхів до миру, журналіст намагається бути щирим, відвертим, інколи занадто серйозним.

Всі ці аспекти, котрі були виокремлені нами у першому інтерв'ю, вказують на професійний підхід медіа спеціаліста та глибоке розуміння паном Олександром важливості його роботи, особливо в умовах сучасної війни з агресором.

Наступна розмова, що була нами спроектована та написана — бесіда з Марією Коваленко, фотокореспонденткою та документалісткою, котра постійно

працює у зонах бойових дій, має досить значний досвід у висвітленні тематики війни.

Працюючи над цим матеріалом, ми прагнули не лише створити контент-бесіду, але й отримати емоції від кореспондентки, тому й ставили запитання щодо досвіду висвітлення історій цивільних громадян, котрі постраждали від агресії ворога.

Ведучи розмову з фотожурналісткою Марією ми акцентували свою увагу на таких аспектах діяльності на фронті:

- 1) емоційність та баланс;
- 2) способи верифікації матеріалів під час роботи фахівцем у надзвичайних умовах;
- 3) яку роль відводиться медіа спеціалісту у цій жорстокій та кровопролитній війні;
- 4) питання про особисті плани та цілі фотокореспондентки.

Відзначимо, що це інтерв'ю відображає не лише професійний підхід фотожурналістки до власної роботи, а й глибоке розуміння необхідності її діяльності в умовах війни та конфліктів.

Медіа працівниця впевнено визнає, що робота у зонах бойових дій приносить фахівцеві велике, інколи досить потужне емоційне навантаження. Щоб з ним успішно впоратися, пані Марія використовує різноманітні стратегії самозахисту, серед яких можна виокремити:

- спілкування з родиною, корисне проведення часу з найближчим оточенням;
- відпочинок з друзями;
- дозвілля, яке не передбачає жодного психологічного навантаження: перегляд якогось кінопродукту, прослуховування музики, «неважка» художня література;
- заняття спортом.

Такі дії показують її персональне усвідомлення важливості підтримки зі сторони рідних, власної підтримки у часи великого емоційного тиску та навантаження.

Марія дискутуючи з автором інтерв'ю щодо важливості аспектів її роботи, ключові завдання та виклики, чітко зауважує, що висвітлення історій мирних жителів є ключовим аспектом її роботи. Вона постійно прагне надати їм голос та показати їхню людську сторону, сприяючи розумінню реального впливу війни на життя людей.

Такі свідчення є досить цінними та показовими для працівника з камерою, адже вони демонструють гуманістичну особливість та цінність журналістської роботи, котра стає особливо помітною під час війни. У таких ситуаціях медіа працівник, часто нехтуючи власною безпекою, прагне не просто розказати історію своїх героїв.

Тут журналіст виступає у ролі медіатора та психолога, дозволяючи особистості виговоритися, літератора, котрий пише історію окремої особистості, режисера, який монтує частинки людського життя, зводячи пазли до одного. Така мультизадачність є досить успішною при вірній підготовці фахівця, розумінні своєї місії, усвідомленні цінності подібних свідчень або розповідей.

Журналістка також ділиться прикладами використання різноманітних методів, котрі використовує для верифікації інформації, встановлення її достовірності. Серед таких способів є співпраця з локальними колегами «по цеху», фаховими експертами, а також принципи використання нагальних і сучасних технологічних засобів.

Говорячи про особистісні професійні цілі у житті, пані Марія вирізняє такі:

- висвітлення правдивої картини жорстокої війни з агресором, де чимало уваги варто надати й незручним подіям;
- трактування наслідків, котрі маємо та ще матимемо, внаслідок ворожої діяльності агресора, де пріоритетом має бути подібне розтлумачення саме для цивільних громадян;

— журналістка визнає відповідальність представників її професії за налагодження мирного врегулювання теми війни, проте і відзначає, що наразі невідомо як у таких умовах він має виглядати і з ким модерувати аспекти наближення миру.

Говорячи про майбутню роль журналіста у висвітленні війни, визначає її як важливу і аргументовану розвитком технологій, зважаючи на їх доступність для фахівця. Сучасна війна триває у режимі онлайн саме завдяки модерним засобам передачі інформації та тому як журналістика їх залучає у свою діяльність.

Також вона наголошує на важливій необхідності захисту медіа працівників, котрі працюють у зонах мілітарних конфліктів:

1) покращення їх захисту та особистої безпеки при перебуванні на відповідних локаціях;

2) страхування життя та інші методи забезпечення безпекових гарантій, як для журналіста, так і його родини;

3) надання можливості та доступу до отримання необхідних інформаційних ресурсів, щоб мати чітке уявлення про свої права, обмеження та заборони у зоні бойових дій;

4) встановлення чіткого алгоритму дій з боку влади при потраплянні медіа фахівця до полону.

Нарешті останнім матеріалом, розроблених нами серії розмов з працівниками журналістської індустрії, котрі свою професійну діяльність пов'язують з висвітленням тематики війни, є розмова з Андрієм Соколовим, військовим кореспондентом.

На наш погляд, це інтерв'ю демонструє високу професійність відповідного співбесідника, наочно відображає його глибоке розуміння складнощів у такій нелегкій діяльності та, з іншої сторони, усвідомленості необхідності роботи у зонах конфлікту.

Обговорюючи аргументи, якими керувався журналіст при обранні такої діяльності, він акцентує увагу на декількох ключових аспектах, котрі не можна було ігнорувати:

1) бажання донести максимально реальну інформацію про бойові зіткнення, криваву війну та інші її аспекти до свідомого, критично мислячого суспільства;

2) забезпечити ті верстви населення, котрі живуть у зонах бойових конфліктів, інформаційним продуктом, допомогти їм людям краще розуміти умови життя в зонах бойових дій.

Очевидно, що учасники бесіди не могли оминати тематику безпеки для військового кореспондента, ризики, які постають перед фахівцем. Пан Андрій зауважив на важкості досягнення верифікованості інформації, зважаючи на умови, у яких часто доводиться працювати журналістам. Іншою проблемою тут є контрдіяльність ворожих медіа, котрі намагаються сіяти паніку та подають в маси шалений потік неправдивого контенту, дезінформації.

Тобто вітчизняному кореспонденту досить часто варто створювати такі матеріали, котрі сповнені ризиком, небезпекою аби лише засвідчити аудиторії, що не все про що говорять агресорські представники мають відношення до реалій. Проте, ще раз наголосимо на цьому, ціна таких журналістських діяльностей є досить високою та надзвичайно небезпечною.

Тим не менш співбесідник вказує на важливості верифікації фактів (бажано) з декількох джерел та максимальну обережність при їх обробці, поширенні.

У ході обговорення аспектів підготовки до роботи у відповідних умовах, журналіст розмежовує такі категорії:

- 1) фізичну;
- 2) психологічну;
- 3) топографічну, тобто розуміння та добре орієнтування у географічній місцевості;

4) здатність налагодження контактів з місцевими представниками, жителями.

До цього ми не отримували жодної пропозиції щодо необхідності орієнтування на місцевості. Проте, така порада є доречною та логічною, адже знання місцевості допомагає спеціалісту краще ховатися від загроз, знати куди рухатися у разі небезпечної ситуації, запобігти потенційному зіткненню з ворогом.

Також пан Андрій досить детально говорить про емоційну стійкість, нелегкість у керуванні емоційним навантаженням та дає поради щодо того як себе убезпечити.

Наприкінці бесіди, автор та гість обговорили теми:

1) Об'єктивності репортажу: як її досягнути, на які елементи тексту зважати, чому достовірність має бути ключовою для подібних матеріалів працівників.

2) Майбутнє військової журналістики у подальшому розвитку технологій для кращого передавання інформації та у підвищенні професійного рівня журналістів.

2.2. Опис цільової аудиторії та особливостей просування продукту

Серія інтерв'ю, яку ми розробили, підготувала та випустила з людьми, які працюють над висвітленням тематики війни безпосередньо перебуваючи на місці подій, розраховані на досить різноманітну аудиторію.

Серед тих, хто потенційно є у центрі нашої уваги, до такої когорти ми віднесемо:

— представників професії психології, адже вони є одними з перших та пріоритетних, до кого мають звертатися журналісти після повернення з зони бойових конфліктів;

— особисто представники медіа індустрії, адже на основі розповідей саме свідків подій і відбувається накопичення ціннісного досвіду, свідчень, котрі

варто врахувати та брати до уваги тим, хто планує братися до такої професійної діяльності;

— військові, які мають власні правила та норми роботи з журналістами, проте щоб вона здійснювалася ефективно та успішно варто знати цілі та прагнення представників медійного корпусу на фронті, їх безпосередні фахові інтереси;

— студенти та викладачі факультетів журналістики, які практичний досвід медіа спеціалістів мають обговорювати у ході навчання, при розгляді кейсових занять. Вони також мають обговорити небезпечність такої специфічної, відповідальної роботи, врахувати ризики та переваги, що може принести ця робота;

— керівники та очільники медіа, які мають врахувати всі небезпечні фактори при відправленні журналіста у подібні локації, прорахувати опції, які дозволять максимально забезпечити їх підлеглого під час перебування у таких складних умовах;

Щодо вікового показника (враховуючи наведену вище ситуацію), то можна припустити, що він коливається у такому діапазоні: від студентів до працюючих дорослих

Такий текст корисний і цікавий для представників студентства, журналістів, психологів, а також професіоналів і волонтерів у медичній сфері, оскільки немілітарна діяльність нині є дуже актуальною.

Кількість та рівень зростання аудиторії можна буде досягнути поширенням матеріалів у соціальних мережах та їх подальшому розповсюдження серед реципієнтів.

Змістовності таким текстам може додавати і їх коментування, реакції тих, хто ознайомиться зі змістом та матиме бажання щиро висловити свою думку стосовно певних моментів тексту. Потенційно, дехто забажає поділитися власним досвідом, вказати на якісь прогалини у свідченнях героїв, або ж на їх засвідченні.

Робота з аудиторією та отримання подальшого прогресу може мати багато перспектив та розвитку.

2.3. Формально-змістові характеристики проєкту

Розроблений та продукований нами контент має друковану форму, що дозволяє їх подальше розміщення на зручних для цього соціальних майданчиках чи платформах.

2.4. Особливості оформлення проєкту

У журналістському контенті, що нами запропонований, основну роль відіграють графічні, текстові елементи, які у подальшому могли б бути конвертовані і в аудіо продукт.

Ми здійснили певні етапи підготовки до такої роботи, прочитали подібні матеріали, ознайомилися із доречними та не зовсім запитаннями, переглянули деякі реакції читачів на подібний журналістський продукт.

2.5. Технічні і програмні засоби

Створені нами розмови записувалися на аудіальні носії, щоб потім розшифрувати текст та подати у відповідному вигляді для читачів.

Для створення нашого проєкту також було використано програму Microsoft Word. Тексти запитань були написані у програмі Microsoft Word. Розмір шрифту 14, стиль Times New Roman.

2.6. Зв'язок із творчим доробком (портфоліо)

За період процесу навчання мною не створювалися журналістські матеріали.

ВИСНОВКИ

Наше наукове дослідження було присвячено роботі журналіста безпосередньо на місці воєнних дій, тобто на фронті. Спочатку ми навели низку передумов того, що передувало вторгненню агресора на нашу територію:

- власне здобуття незалежності нашою державою;
- позбавлення статусу ядерної країни;
- курс на Європу та альянс з міжконтинентальним військовим блоком НАТО;
- декілька революцій;
- події на острові Тузла.

Ці та інші ситуації чітко демонстрували, що військовий конфлікт з агресором-сусідом — це є питанням часу. Така ситуація вимагала не лише мілітарної, політичної, економічної чи дипломатичної підготовки зі сторони нашої держави. Один із пріоритетів мав бути і аспект медійного висвітлення неадекватної поведінки «сусіда», що згодом переросло у повномасштабне вторгнення.

У роботі ми проаналізували основні вимоги, котрі постають перед відповідним фахівцем: що можна демонструвати в кадрі, що є забороненим, як контактувати з місцевим населенням, власне представниками військового корпусу, колегами, тощо.

Окрему увагу було приділено питанню психологічної стабільності кореспондента, балансу між роботою такого типу та взаємовідносин з рідними, близькими та друзями.

Ми навели перелік порад, пропозицій від діючих журналістів, котрі мали подібну практику і досить успішно з нею впоралися, тому й пропонують свої побажання іншим.

II розділ нашого наукового дослідження був побудований на основі серії розроблених нами демо-інтерв'ю з журналістами-практиками, котрі мають власний досвід з висвітлення тематики війни, безпосередньо перебуваючи у

гущавині подій. Такі бесіди будувалися у невимушеній атмосфері, а їх основною ціллю було отримання порад від тих, хто володіє чіткою інформацією про:

- 1) журналістське висвітлення війни;
- 2) поради щодо успішного подолання стресів, ментальних проблем та розладів;
- 3) поради для майбутніх журналістів та тих, хто планує відвідати зону бойових дій та роздумує над аспектами підготовки до таких «вояжів», питання власної безпеки, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баташвілі Д. День кремлівської пропаганди: чому російсько-грузинська війна почалася 7, а не 8 серпня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2018/08/7/7085338/> (дата звернення 20.02.2024).
2. Журналістика воєнного часу. URL: <https://day.kyiv.ua/article/media/zhurnalistyka-voyennoho-chasu/> (дата звернення 19.02.2024).
3. За 10 місяців війни росія вчинила 467 злочинів проти журналістів та медіа в Україні. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/za-desyat-misyatsiv-vijny-rosiya-vchynyla-466-zlochyniv-proty-zhurnalistiv-ta-media-v-ukrayini-i49704> (дата звернення 19.03.2024).
4. Завадецька А. «Екосистема фейків». Дослідження VoxCheck про поширення російської дезінформації у Європі. URL: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/33454/2023-11-11-ekosystema-feykiv-doslidzhennya-voxcheck-pro-poshyrennya-rosiyskoi-dezinformatsii-u-ievropi/> (дата звернення 15.03.2024).
5. Загинув документаліст і фотограф Макс Ленін. URL: https://lb.ua/society/2022/04/02/512000_zagynuv_dokumentalist_i_fotograf.html?fbclid=IwAR1DZ3ipa3FSApxcmQtZPIQBw8wowSSWnpWFBQa1vwVKNZs6vpzxeBСісуw (дата звернення 21.02.2024).
6. Захист журналістів під час воєнного конфлікту. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/zakhyst-zhurnalistiv-pid-chas-zbroynogo-konfliktu/ (дата звернення 23.02.2024).
7. Іщенко Н. Журналістика воєнного часу: більше відповідальності й менше свободи слова. URL: <https://day.kyiv.ua/article/media/zhurnalistyka-voyennoho-chasu/> (дата звернення 23.03.2024).
8. Їхніми очима: українські журналісти, які висвітлюють війну на весь світ. URL: <https://vogue.ua/article/culture/lifestyle/jihnimi-ochima-5-ukrajinskih->

zhurnalistov-yaki-visvitlyuyut-rosiysku-agresiyu-na-uves-svit-52500.html (дата звернення 19.03.2024).

9. Карп'як В. Медіа під час війни: Мирослава Гонгадзе про самоцензуру, марафон та відкритість. URL: <https://suspilne.media/culture/487876-media-pid-cas-vijni-mirolava-gongadze-pro-samocenzuru-marafon-ta-vidkritist/> (дата звернення 23.02.2024).

10. Комісія з журналістської етики. Роль професійних журналістів і блогерів під час війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3716082-rol-profesijnih-zurnalistiv-i-blogeriv-pid-cas-vijni.html> (дата звернення 19.02.2024).

11. Кот М., Масюк М. Створення іміджевого образу сучасного телеведучого: аспекти виразності та перевтілення. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво. С. 48-56.

12. Машкова Я. Українські медіа та війна. Підсумки моніторинрів ЗМІ 2022 року. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/ukrayinski-media-ta-vijna-pidsumku-monitoringiv-imi-2022-roku-i49921> (дата звернення 28.03.2024).

13. Москаленко О. Безпекове питання: як працювати журналістам під час війни? URL: <https://pressassociation.org.ua/ua/bezpekove-pitannya-yak-praczuuvati-zhurnalistam-pid-chas-vijni/> (дата звернення 23.02.2024).

14. Пархитько О. Події біля острова Тузла у 2003 році як пролог війни. URL: <https://intent.press/publications/war/2024/podiyi-bilya-ostrova-tuzla-u-2003-roci-yak-prolog-vijni/> (дата звернення 20.02.2024).

15. Посібник з безпеки для журналістів: Посібник для репортерів у небезпечних зонах. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381168> (дата звернення 20.02.2024).

16. Револуція Гідності. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/storinka/revolyuciya-gidnosti> (дата звернення 20.02.2024).

17. Снайдер Т. Дамба Каховського водосховища: десять порад, як писати про катастрофу. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/06/8/7405837/> (дата звернення 03.03.2024).

18. Список журналістів, які загинули від початку повномасштабної військової агресії (оновлено). URL: <https://nsju.org/novini/arman-soldin-stav-14-um-mediapraczivnykom-shho-zagynuv-pry-vykonanni-profesijnyh-obovyazkiv/> (дата звернення 02.05.2024).

19. Струк М. Більшість журналістів думають, що добре справляються зі стресом. URL: <https://medialab.online/news/spravlyayutysya-zi-stresom/> (дата звернення 29.03.2024).

20. McLaughlin G. The War Correspondent: Risk, Motivation and Tradition. URL: https://www.jstor.org/stable/pdf/j.ctt19qgf0x.6.pdf?refreqid=fastly-default:a69078723ba9d87831eeb93de83145e3&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1 (дата звернення 29.03.2024).

21. RSF: За ґратами у світі перебувають 533 журналісти – це рекорд. URL: <https://detector.media/community/article/206008/2022-12-15-rsf-za-gratamy-u-sviti-perebuvayut-533-zhurnalisty-tse-rekord/> (дата звернення 22.02.2024).

22. Schmicle Sh. Reporting war. URL: <https://dartcenter.org/content/reporting-war-0#.VVtrBqlmyBQ> (дата звернення 29.03.2024).

23. War Correspondents. URL: https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/war-correspondents (дата звернення 20.03.2024).

ДОДАТОК А

СЕРІЯ ІНТЕРВ'Ю З ВІЙСЬКОВИМИ КОРЕСПОНДЕНТАМИ

Інтерв'ю № 1

Інтерв'ю з Олександром Івановим, журналістом, який висвітлює збройні конфлікти з місця подій

Інтерв'юер: Доброго дня, Олександр. Дякую, що погодилися на це інтерв'ю. Хотілося б дізнатися більше про специфіку вашої роботи як журналіста на місцях збройних конфліктів. Які виклики ви зустрічаєте у своїй роботі?

Олександр Іванов: Доброго дня. Дякую за запрошення. Одним з головних викликів є забезпечення власної безпеки. Збройні конфлікти завжди супроводжуються ризиками для життя та здоров'я, і це перше, про що потрібно думати. Крім того, важливо залишатися об'єктивним, що іноді складно, коли ти бачиш наслідки війни на власні очі.

Інтерв'юер: Як ви готуєтесь до роботи в таких небезпечних умовах?

Олександр Іванов: Підготовка включає в себе декілька етапів. Спочатку я збираю якомога більше інформації про конфлікт, регіон та можливі небезпеки. Потім проходжу тренінги з першої медичної допомоги та основ безпеки. Завжди маю з собою необхідне обладнання, включаючи захисний жилет і каску. Також важливо мати план евакуації на випадок надзвичайної ситуації.

Інтерв'юер: Якими засобами ви користуєтесь для збору інформації та передачі її до редакції?

Олександр Іванов: В основному це супутникові телефони та мобільні інтернет-пристрої, які дозволяють залишатися на зв'язку навіть у важкодоступних місцях. Крім того, використовую фото- та відеокамери для документування подій. Інформацію передаю через захищені канали зв'язку, щоб уникнути перехоплення.

Інтерв'юер: Чи були у вашій практиці випадки, коли вам доводилося рятуватися від небезпеки або переживати особливо складні ситуації?

Олександр Іванов: Так, такі випадки були. Наприклад, одного разу під час обстрілу ми з командою опинилися під вогнем. Довелося швидко знаходити укриття і залишатися там кілька годин, поки ситуація не стабілізувалася. Важливо залишатися спокійним і діяти за планом, навіть у стресових умовах.

Інтерв'юер: Як ви справляєтеся з емоційним навантаженням, що виникає від роботи в зоні конфлікту?

Олександр Іванов: Це, безумовно, важка частина роботи. Після повернення додому намагаюся проводити час з родиною і друзями, займаюся спортом та іншими активностями, які допомагають відволіктися. Також важливо мати підтримку колег, які розуміють, через що ти проходиш.

Інтерв'юер: Як ви знаходите баланс між висвітленням правди та дотриманням етичних стандартів?

Олександр Іванов: Баланс між правдою та етикою — це основа роботи журналіста. Завжди прагну перевіряти інформацію з кількох джерел, щоб бути впевненим у її достовірності. Крім того, важливо зберігати повагу до всіх сторін конфлікту і не піддаватися

емоціям чи тиску. Етика вимагає обережного підходу до висвітлення чутливих тем і дотримання принципу "не нашкодь".

Інтерв'юер: Як ви підходите до висвітлення історій мирних жителів, які постраждали від конфлікту?

Олександр Іванов: Висвітлення історій мирних жителів є дуже важливим аспектом моєї роботи. Я завжди прагну надати їм голос та показати їхню людську сторону. Це допомагає аудиторії зрозуміти реальний вплив конфлікту на людей. Однак, я завжди дотримуюся етичних стандартів, таких як отримання згоди на інтерв'ю та повага до приватного життя.

Інтерв'юер: Які інструменти та методи ви використовуєте для перевірки достовірності інформації у зоні конфлікту?

Олександр Іванов: Для перевірки достовірності інформації я використовую кілька методів. По-перше, я завжди намагаюся перевірити інформацію з кількох незалежних джерел. По-друге, співпрацюю з місцевими журналістами та експертами, які мають глибокі знання про регіон. По-третє, використовую технологічні інструменти, такі як геолокаційні сервіси та аналіз супутникових знімків, щоб підтвердити місцезнаходження та обставини подій.

Інтерв'юер: Як ви бачите роль журналіста у висвітленні збройних конфліктів у майбутньому?

Олександр Іванов: Роль журналіста у висвітленні збройних конфліктів буде завжди важливою. У майбутньому, завдяки розвитку технологій, ми зможемо більш оперативно та точно передавати інформацію. Також важливим аспектом стане посилення захисту журналістів у зонах конфліктів. Ми повинні продовжувати працювати над тим, щоб доносити правду до світової спільноти та сприяти розумінню та вирішенню конфліктів.

Інтерв'юер: Які у вас особисті цілі та прагнення у вашій журналістській діяльності?

Олександр Іванов: Моя головна мета — це висвітлювати правду та сприяти розумінню складних ситуацій серед аудиторії. Я прагну, щоб мої матеріали допомагали людям усвідомлювати реалії конфліктів та їхній вплив на життя мирних жителів. Також хочу сприяти діалогу та пошуку шляхів до миру.

Інтерв'юер: Дякую, Олександр, за цікаву розмову та ваші цінні відповіді. Бажаємо вам успіхів у вашій небезпечній, але дуже важливій роботі.

Олександр Іванов: Дякую вам. Сподіваюся, що мої матеріали допоможуть людям краще зрозуміти реалії збройних конфліктів і сприятимуть пошуку шляхів до миру.

Інтерв'ю № 2

Інтерв'юер: Як ви справляєтеся з емоційним навантаженням, яке виникає від роботи у зоні бойових дій?

Марія Коваленко: Це дійсно важка частина роботи. Після повернення додому намагаюся проводити час з родиною і друзями, займаюся спортом та іншими активностями, які допомагають відволіктися. Також важливо мати підтримку колег, які розуміють, через що ти проходиш.

Інтерв'юер: Як ви підходите до висвітлення історій мирних жителів, які постраждали від війни?

Марія Коваленко: Висвітлення історій мирних жителів є одним з головних аспектів моєї роботи. Я завжди прагну надати їм голос і показати їхню людську сторону. Це допомагає аудиторії зрозуміти реальний вплив війни на життя людей. Важливо при цьому дотримуватися етичних стандартів, таких як отримання згоди на інтерв'ю і повага до приватного життя.

Інтерв'юер: Як ви перевіряєте достовірність інформації у зоні конфлікту?

Марія Коваленко: Я завжди намагаюся перевірити інформацію з кількох незалежних джерел. Співпрацюю з місцевими журналістами та експертами, які мають глибокі знання про регіон. Крім того, використовую технологічні інструменти, такі як геолокаційні сервіси і аналіз супутникових знімків, щоб підтвердити місцезнаходження і обставини подій.

Інтерв'юер: Як ви бачите роль журналіста у висвітленні війни в Україні у майбутньому?

Марія Коваленко: Роль журналіста завжди буде важливою. У майбутньому, завдяки розвитку технологій, ми зможемо оперативніше і точніше передавати інформацію. Важливим аспектом стане також посилення захисту журналістів у зонах конфліктів. Ми повинні продовжувати працювати над тим, щоб доносити правду до світової спільноти і сприяти розумінню та вирішенню конфліктів.

Інтерв'юер: Які у вас особисті цілі та прагнення у вашій журналістській діяльності?

Марія Коваленко: Моя головна мета — висвітлювати правду і сприяти розумінню складних ситуацій серед аудиторії. Я прагну, щоб мої матеріали допомагали людям усвідомлювати реалії війни і її вплив на життя мирних жителів. Також хочу сприяти діалогу і пошуку шляхів до миру.

Інтерв'юер: Дякую, Маріє, за цікаву розмову та ваші цінні відповіді. Бажаємо вам успіхів у вашій небезпечній, але дуже важливій роботі.

Марія Коваленко: Дякую вам.

Інтерв'ю № 3

Інтерв'ю з Андрієм Соколовим, військовим кореспондентом

Інтерв'юер: Доброго дня, Андрію. Дякую, що знайшли час для цього інтерв'ю. Як довго ви працюєте військовим кореспондентом?

Андрій Соколов: Доброго дня. Я працюю військовим кореспондентом вже понад десять років. Моя кар'єра розпочалася з висвітлення конфліктів на Близькому Сході, а останні кілька років я зосередився на подіях в Україні.

Інтерв'юер: Що вас мотивувало стати військовим кореспондентом?

Андрій Соколов: З дитинства я цікавився новинами та історією, завжди хотів бути там, де відбуваються важливі події. Моєю головною мотивацією стало бажання донести правду до людей і допомогти їм зрозуміти реальні умови життя в зонах конфлікту. Я вважаю, що моя робота має важливе суспільне значення.

Інтерв'юер: Які основні виклики ви зустрічаєте у своїй роботі?

Андрій Соколов: Найбільші виклики пов'язані з безпекою та доступом до достовірної інформації. Військові конфлікти часто супроводжуються дезінформацією та пропагандою, тому дуже важливо перевіряти факти з кількох джерел. Крім того, робота в зоні бойових дій

завжди пов'язана з ризиком для життя, тому потрібно бути максимально обережним і підготовленим.

Інтерв'юер: Як ви готуетесь до роботи в зонах конфлікту?

Андрій Соколов: Підготовка включає фізичну та психологічну підготовку, навчання першій медичній допомозі та правилам виживання в екстремальних умовах. Також я завжди вивчаю історію і географію регіону, де буду працювати, і намагаюся налагодити контакти з місцевими жителями та експертами.

Інтерв'юер: Чи були у вас ситуації, коли ви відчували реальну загрозу своєму життю?

Андрій Соколов: Так, такі ситуації траплялися неодноразово. Наприклад, під час роботи в Сирії я потрапив під обстріл, і лише завдяки швидкій реакції та знанню місцевості вдалося уникнути серйозних наслідків. У такі моменти важливо зберігати холонокровність і діяти відповідно до плану евакуації.

Інтерв'юер: Як ви справляєтеся з емоційним навантаженням від роботи у зоні бойових дій?

Андрій Соколов: Це дійсно важко, але я намагаюся знаходити час для відпочинку та спілкування з родиною і друзями. Також допомагає підтримка колег, які розуміють, через що ти проходиш. Регулярні тренінги та консультації з психологами також є важливими для підтримки ментального здоров'я.

Інтерв'юер: Як ви забезпечуєте об'єктивність своїх репортажів?

Андрій Соколов: Об'єктивність — це основа нашої професії. Я завжди намагаюся перевіряти інформацію з кількох незалежних джерел, спілкуюся з усіма сторонами конфлікту і уникаю емоційних оцінок. Редакційна підтримка також допомагає утримувати високу якість та об'єктивність матеріалів.

Інтерв'юер: Як ви бачите майбутнє військової журналістики?

Андрій Соколов: Я вважаю, що військова журналістика буде завжди актуальною, оскільки світ не стоїть на місці і конфлікти, на жаль, не зникають. З розвитком технологій ми зможемо краще передавати інформацію в реальному часі та забезпечувати більш глибокий аналіз подій. Важливо також працювати над захистом журналістів та підвищенням їх професійної підготовки.

Інтерв'юер: Дякую, Андрію, за цікаву розмову та ваші відповіді. Бажаємо вам успіхів у вашій важливій роботі.

Андрій Соколов: Дякую вам. Сподіваюся, що мої матеріали допоможуть людям краще розуміти ситуацію у зонах конфліктів і сприятимуть миру.

ABSTRACT

Topic title: "Specifics of covering the conflict by a journalist from the scene"

Volume of the main part of the work: 28 pages.

The number of sources used is 23.

The aim of the work is to create layouts of interviews with military journalists who go directly to the front line and cover the war based on what they personally saw.

To achieve this goal, we need to solve the following tasks:

1) analyze the conditions that have actualized the work of a war correspondent in Ukraine;

2) to consider the risks that exist in the practical activities of a war correspondent;

3) to study the basic rules of being a journalist at the front, the limitations that exist;

4) create own informational demo materials - three interviews that can potentially be posted on one of the web publications in order to inform professionals and the public in particular.

The object of the study is the layouts of interviews with military correspondents related to the work of the respective specialists in the combat zone.

The subject of the study is the specifics of the correspondent's work in covering the war.

Formal and substantive characteristics of the project. The creative project is the development of three interview scenarios, where the developer conducts interviews with those journalists who cover the war directly at the scene. The designed content can serve as a guide for working journalists, for those who plan to visit hot spots in the future and create reports from the war.

Keywords: Key words: correspondent, stress resistance, journalistic work, standards, communication, preconditions of conflict.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Яланський Максим Сергійович, студент 4 курсу, форми навчання заочна, факультету журналістики, спеціальність «Журналістика», адреса електронної пошти elanskijmaksim1@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Стандарти роботи журналіста в стресових умовах» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

29.05.2024 р. Підпис _____ Яланський М. С.

29.05.2024 р. Підпис _____ Костюк Ю. В.